

АНАЛІЗ ДІЄВОСТІ ВАЖЕЛІВ РЕГУЛЯТОРНОЇ ПОЛІТИКИ

© 2016 КОЛУПАЄВА І. В.

УДК 338.24

Колупаєва І. В. Аналіз дієвості важелів регуляторної політики

Метою статті є визначення ступеня взаємодії й активності важелів та їх вплив на цілі регуляторної політики. На основі когнітивного моделювання встановлено зв'язок між чинниками впливу та важелями регуляторної політики. Проаналізовано дієвість важелів у розрізі визначення їх імплементації відносно впливу середовища та забезпечення досягнення цілей регулювання. Представлено матриці чинників впливу: глобалізаційних та інтеграційних, політико-правових, економічних, соціальних, системних і морально-професійних. Визначено взаємозв'язок показників сукупності, їх дієвість. За результатами аналізу представлено матриці розміщення важелів регуляторної політики, які дозволили визначити рівень активності важелів та їх інтегрованість до системи. У контексті вирішення поставленої задачі виявлено, що важелі регуляторної політики виявилися недостатньо взаємодіючими, незважаючи на їх високий рівень активності, що вимагає перебудови архітектури системи регуляторної політики в Україні в цілому.

Ключові слова: важелі, чинники впливу, регуляторна політика, дієвість важелів, матриця розміщення важелів.

Рис.: 5. **Бібл.:** 12.

Колупаєва Ірина Володимирівна – кандидат економічних наук, доцент, завідувачка кафедри фінансів, обліку і аудиту, Харківський торговельно-економічний інститут Київського національного торговельно-економічного університету (пров. Отакара Яроша, 8, Харків, 61045, Україна)

E-mail: volirinawork@gmail.com

УДК 338.24

Колупаєва І. В. Анализ действенности рычагов регуляторной политики

Целью статьи является определение степени взаимодействия и активности рычагов и их влияние на цели регуляторной политики. На основе когнитивного моделирования установлена связь между факторами влияния и рычагами регуляторной политики. Проанализирована действенность рычагов в разрезе определения их имплементации относительно влияния среды и обеспечения достижения целей регулирования. Представлены матрицы факторов воздействия: глобализационных и интеграционных, политико-правовых, экономических, социальных, системных и морально-профессиональных. Определено взаимовлияние показателей совокупности, их действенность. По результатам анализа представлены матрицы размещения рычагов регуляторной политики, которые позволили определить уровень активности рычагов и их интегрированности в систему. В контексте решения поставленной задачи обнаружено, что рычаги регуляторной политики оказались недостаточно взаимодействующими, несмотря на их высокий уровень активности, что требует перестройки архитектуры системы регуляторной политики в Украине в целом.

Ключевые слова: рычаги, факторы влияния, регуляторная политика, действенность рычагов, матрица размещения рычагов.

Рис.: 5. **Библ.:** 12.

Колупаєва Ірина Владимировна – кандидат экономических наук, доцент, заведующая кафедрой финансов, учета и аудита, Харьковский торговельно-экономический институт Киевского национального торговельно-экономического университета (пер. Отакара Яроша, 8, Харьков, 61045, Украина)

E-mail: volirinawork@gmail.com

UDC 338.24

Kolupaieva I. V. Analyzing the Effectiveness of Leverages of the Regulatory Policy

The article is aimed at determining the degree of interaction and activity of levers and their impact on objectives of the regulatory policy. On the basis of cognitive modeling, factors of influence have been related to levers of the regulatory policy. Effectiveness of levers has been analyzed in terms of defining their implementation as to environmental impact and ensuring the regulation objectives. Matrices of the following influence factors have been provided: globalization and integration, political and legal, economic, social, system, moral and professional. Interaction of indicators of the aggregate and their effectiveness have been determined. Proceeding from the results of the analysis, the matrices of arrangement of levers of the regulatory policy have been presented, which provided to determine the activity level of levers and their integratedness into system. In the context of solving the task set, it has been found that levers of the regulatory policy turned out to be insufficiently coordinated, despite their high level of activity that requires restructuring of architectonics of the system of regulatory policy in Ukraine in general.

Keywords: levers, influence factors, regulatory policy, effectiveness of levers, matrix of arrangement of levers.

Fig.: 5. **Bibl.:** 12.

Kolupaieva Irina V. – PhD (Economics), Associate Professor, Head of the Department of Finance, Accounting and Auditing, Kharkiv Institute of Trade and Economics of Kiyv National University of Trade and Economics (8 Otakara Yarosha Lane, Kharkiv, 61045, Ukraine)

E-mail: volirinawork@gmail.com

Наразі економіка країни характеризується значним податковим тиском, неоптимальною структурою видатків, зниженням рентабельності підприємств, недостатнім соціальним забезпеченням, нестабільністю курсу національної грошової одиниці тощо. За таких умов регулююча функція держави є беззаперечною. Важливою складовою реалізації державного регулювання є впровадження на різних стадіях економічного циклу сукупності бюджетних, податкових, монетарних, адміністративних та інших важелів. Від правильно обраного важеля (важелів) залежить ефективність регуляторної політики, яка проявляється як у досягненні цілей, так і у вимірі відносної результатив-

ності їх досягнення. Тому оцінка дієвості важелів регуляторної політики держави є актуальною.

Питанням визначення сутності важелів, їх класифікації присвячені доробки багатьох вчених, серед яких: Іванов Ю. Б. і Майбуров І. А. [1], Калита Т. А. [2], Ільєнко Р. В. [3], Білоус І. В. [4], Шарікова О. В. [5], Дубовик О. Ю. [6], що обґрунтовують сутність та класифікацію податкових важелів регуляторної політики; Тищенко О. М., Голякова К. В. [7], Рубан Н. І., Чуницька І. І. [8], Мамонтова І. В. [9], які аналізують бюджетно-податкові важелі; Полюга В. О. [10], який аналізує економічні та організаційні важелі у туристичній сфері, Лобунець Т. В. [11], який аналізує важелі інвестиційного процесу, та інші.

Незважаючи на численні дослідження, питання щодо визначення дієвості важелів регуляторної політики залишається недостатньо висвітленим, особливо в розрізі визначення їх імплементації відносно впливу середовища та забезпечення досягнення цілей регулювання.

Метою статті є визначення ступеня взаємодії та активності важелів та їх вплив на цілі регуляторної політики.

Реалізація механізму регуляторної політики держави має забезпечувати її цілі, а головним інструментом є саме важелі, на вибір яких впливають ряд чинників як зовнішнього, так і внутрішнього середовища. Тому для ступеня взаємодії складових регуляторної політики було включено чинники впливу, важелі та цілі регуляторної політики.

Для визначення характеру чинників впливу, важелів та цілей надамо характеристику секторів матриці, яка представлена на *рис. 1*.

Ступінь активності чинників (глобалізаційних та інтеграційних, політико-правових, економічних, соціальних, системних і морально-професійних) представлено матрицею розміщення чинників (*рис. 2, рис. 3*).

За даними *рис. 2* видно, що найбільш впливовими є чинники: рівень відповідальності та вмотивованість державних службовців, наявне господарське законодавство, політична стабільність, участь держави у процесах міжнародної економічної інтеграції.

Щодо економічних, соціальних і системних, то ці групи чинників виявилися менш активними, ніж інші. Високою взаємодією та середнім рівнем активності відзначилися такі чинники: економічна криза, рівень бюрократизації державної системи та рівень корупції.

Детально класифікацію важелів регуляторної політики було розглянуто у дослідженні [12]. На *рис. 4* і *рис. 5* надано матриці розміщення важелів регуляторної політики, які дозволили визначити рівень активності важелів та їх інтегрованість до системи. Результати свідчать про недостатній рівень взаємодії важелів.

Чотири важелі (регулювання облікової ставки, регулювання операцій (валютних з цінними паперами тощо), легалізація неоподаткованих доходів і охорона ресурсів) при прискоренні увійшли до «мертвої зони», а при гальмуванні перейшли з пасивних в «гранично» активні – це є результатом значення ступеня активності трохи більше «1», що не дозволяє одноставно відносити їх до активних.

Дані результати є цілком очікуваними внаслідок некоректності вітчизняної соціально-економічної системи в цілому, але їх низька інтегрованість також свідчить про некоректність архітектури системи регуляторної політики.

Деякі важелі повністю увійшли до «мертвої зони» – квотування, ліцензування, санкції з боку регуляторних органів, міжнародні угоди щодо уникнення подвійного оподаткування. Дані результати свідчать не лише про брак ефективних зв'язків між цими важелями та системою, але й про недостатність уваги до їх реалізації, незважаючи на те, що перші два широко застосовуються в країні.

Усі інші важелі (більшість податкових важелів), надані на *рис. 5*, виявилися активними, але з низькою інтегрованістю, що свідчить про їх спроможність впливати на систему, забезпечуючи таким чином досягнення цілей регуляторної політики. Для реалізації даного потенціалу також необхідно перестроювати загальну архітектуру, що можливо за умови вдосконалення інститутів ринку та його державного регулювання.

Друга група важелів та цілі регуляторної політики представлені на *рис. 5*. На жаль, більшість важелів знову ж таки потрапили до «мертвої зони». Активним і взаємодіючим виявився важіль «створення сприятливого нормативно-правового поля». Економічне зростання та конкурентоспроможність національної економіки виступають головними орієнтирами всієї політики державного регулювання.

Серед важелів, які мають забезпечувати економічне зростання, варто виділити: державне фінансування, інвестування та грошову емісію. Державне фінансування дозволяє створювати нові підприємства та розвивати існуючі галузі, забезпечуючи як зростання обсягів виробництва, так і розвиток структури національного господарства. Грошова емісія та державні інвестиції в цьому сенсі виступають як допоміжний важіль щодо фінансування, адже це одне із джерел його здійснення. Впливовою є група податкових важелів, серед яких: оптимізація ставок оподаткування, податкові пільги, податкові канікули, податковий кредит і альтернативні режими оподаткування. Ці важелі особливо важливі, тому що дозволяють активізувати як середній та малий бізнес (оптимізація ставок оподаткування, податкові пільги, альтернативні режими оподаткування), так і великий бізнес (податкові канікули, податковий кредит), адже великі підприємства є головними платниками податків, ініціаторами впровадження інвестицій, виробниками національного продукту, а малі та середні дозволяють швидко й ефективно створювати нові робочі місця.

Особливим важелем є прискорена амортизація, адже вона, крім безпосередньо податкового, має суттєвий економічний вплив, бо дозволяє швидше повертати авансований капітал, забезпечуючи оновлення основних фондів. Цей питання є актуальним для України, адже саме в нашій державі більшість великих підприємств були створені за радянських часів і мають у своєму розпорядженні значні основні фонди, на які припадає лівова частка всього авансованого капіталу, що не дозволяє швидко оновлювати ці активи та впроваджувати інновації, де допоміжним важелем виступає лізинг.

Фінансово-кредитні та монетарні важелі представлені запровадженням системи мікрокредитування та регулюванням облікової ставки, які мають створити доступ до «недорогих» грошей, стимулюючи таким чином підвищення ділової активності. На відміну від податкових ці важелі реалізовувати складніше через те, що комерційні банкі України не є державною власністю (крім окремих). Тобто для активізації цих важелів необхідно залучати інститути фінансового ринку, особливо – банківської системи.

Активний	<p>Дуже активні показники при низькій інтегрованості не дають можливості впливати на них при відсутності значного впливу на систему. Середній рівень активності при низькій інтегрованості відображають показники, що знаходяться під впливом системи</p> <p>АН</p> <p>Помірний моніторинг для чинників впливу при кардинальному перегляді важелів для підвищення їх інтегрованості</p>	<p>Помірна взаємодія при високій активності відображає значне превалювання впливу показника на систему над впливом, який отримує показник від системи при середній взаємодії. Середній рівень активності та взаємодії свідчить про помірну інтегрованість до системи та вираженість між рівнем впливу та відчуттям впливу від системи</p> <p>АС</p> <p>Необхідність постійного моніторингу чинників впливу при підвищенні кількості зв'язків для важелів і цілей</p>	<p>Високий рівень активності та взаємодії свідчить про внесення суттєвих змін до системи навіть при незначних збільшеннях впливу. Високий рівень взаємодії поряд із середньою активністю відображає можливість значно впливати на систему при змінах показника</p> <p>АВ</p> <p>Для несприятливих чинників зовнішнього середовища це найвищий рівень безпеки, для важелів і цілей – найвищий рівень ефективності</p>
Пасивний	<p>Пасивність та низька інтегрованість повністю виключає загрозу з боку чинників впливу, але не дозволяє отримувати необхідні результати від важелів</p> <p>ПН</p> <p>Низька взаємодія темою не дозволяє отримувати необхідний результат від важелів. Необхідний перегляд функціонування важелів. «Мертва зона»</p> <p>Слабо взаємодіє</p>	<p>Середній рівень взаємодії та пасивність відображають відчуття з боку показника помірною впливу від системи</p> <p>ПС</p> <p>Можливість впливу на чинники та середній рівень ефективності відносно важелів. Підвітність системи та неефективність. Для цілей можливі ефективні взаємодії з важелями, але недостатня інтегрованість не дозволяє отримати зворотний зв'язок</p> <p>Середній рівень взаємодії</p>	<p>Пасивність при високій інтегрованості до системи свідчить про сильний вплив, який відчуває чинник від змін у системі</p> <p>ПВ</p> <p>Для чинників впливу – необхідність моніторингу та відсутність загрози, для важелів – підвищення рівня активності для досягнення ефективності. Для цілей – бажаний стан</p> <p>Сильно взаємодіє</p>

Рис. 1. Характеристика матриці розміщення показників моделі регуляторної політики (РП)

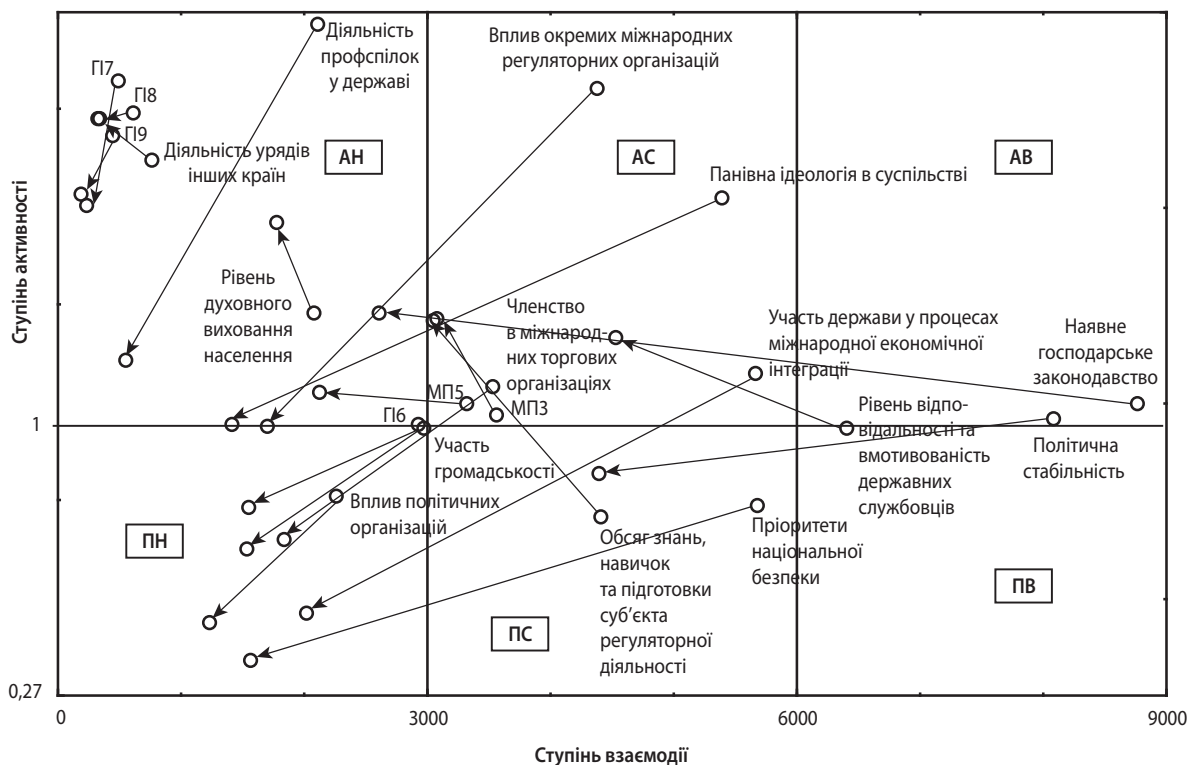

Рис. 2. Матриця розміщення глобалізаційних та інтеграційних, політико-правових і морально-професійних чинників

Умовні позначення: П6 – гармонізація норм податкового законодавства України з положеннями міжнародного законодавства, П7 – вплив глобалізації в розрізі забезпечення виходу на нові ринки продукції, пошук нових технологій та техніки, П8 – зміни товарної структури світового ринку на користь високотехнологічної продукції, П9 – прискорене зростання торгівлі послугами, МП3 – моральність державних службовців, МП5 – рівень культури населення.

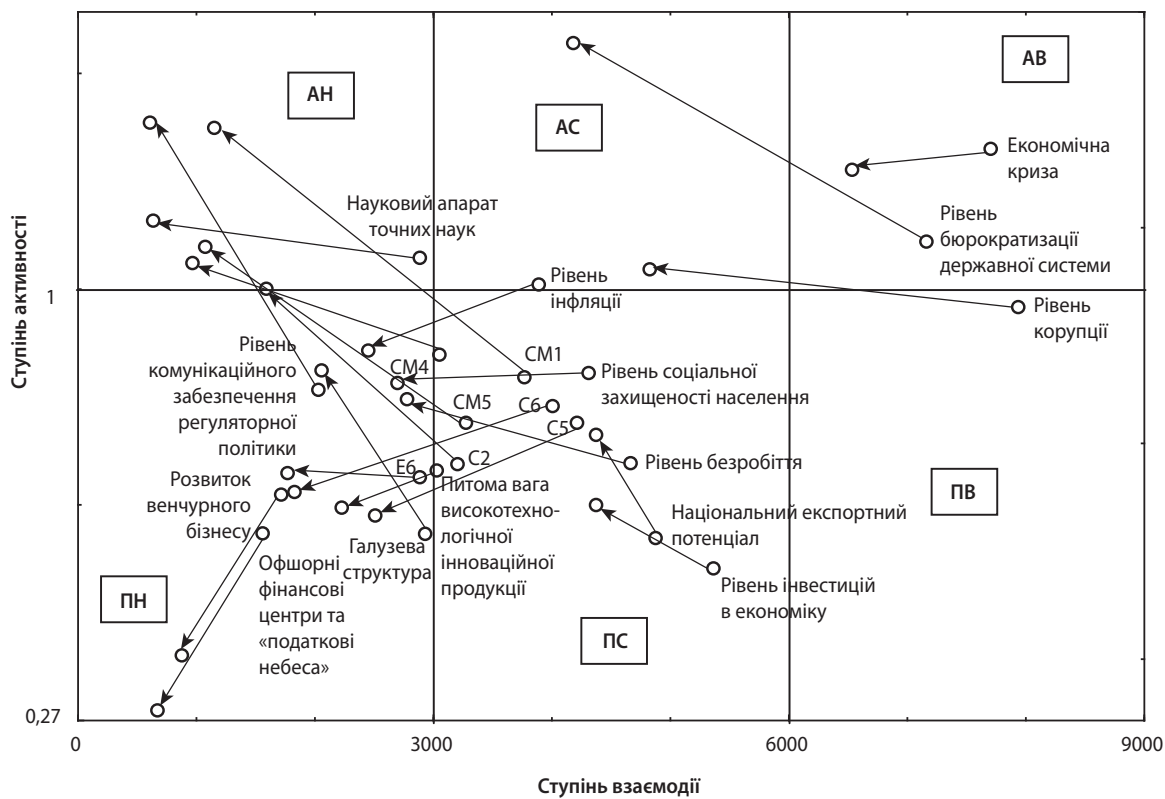

Рис. 3. Матриця розміщення економічних, соціальних та системних чинників

Умовні позначення: СМ1 – ступінь регламентації порядку розроблення і прийняття проектів правових актів у сфері господарювання, СМ4 – інформатизації та автоматизації системи прийняття регуляторних актів, СМ5 – відстеження результативності регуляторних актів, С2 – асиметрія на ринку праці, С5 – соціальна напруга у суспільстві, С6 – міждержавна та міжрегіональна міграція, Е6 – рівень техніко-технологічної бази.

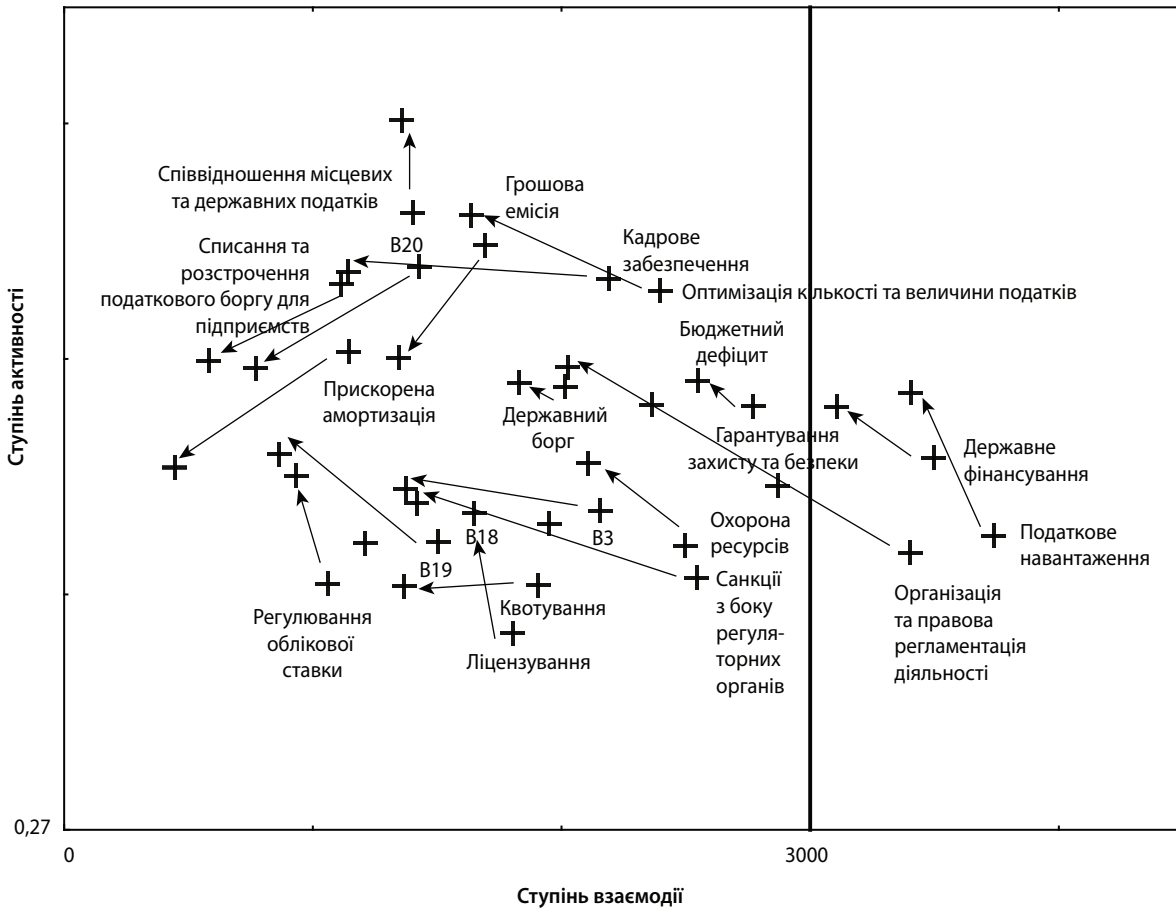

Рис. 4. Матриця розміщення важелів регуляторної політики (1 частина)

Умовні позначення: B3 – регулювання операцій (валютних з цінними паперами тощо), B18 – міжнародні угоди щодо уникнення подвійного оподаткування, B19 – легалізація неоподаткованих доходів, B20 – податкові канікули / зміна строків сплати податків (відстрочення / розстрочення) / податкові пільги.

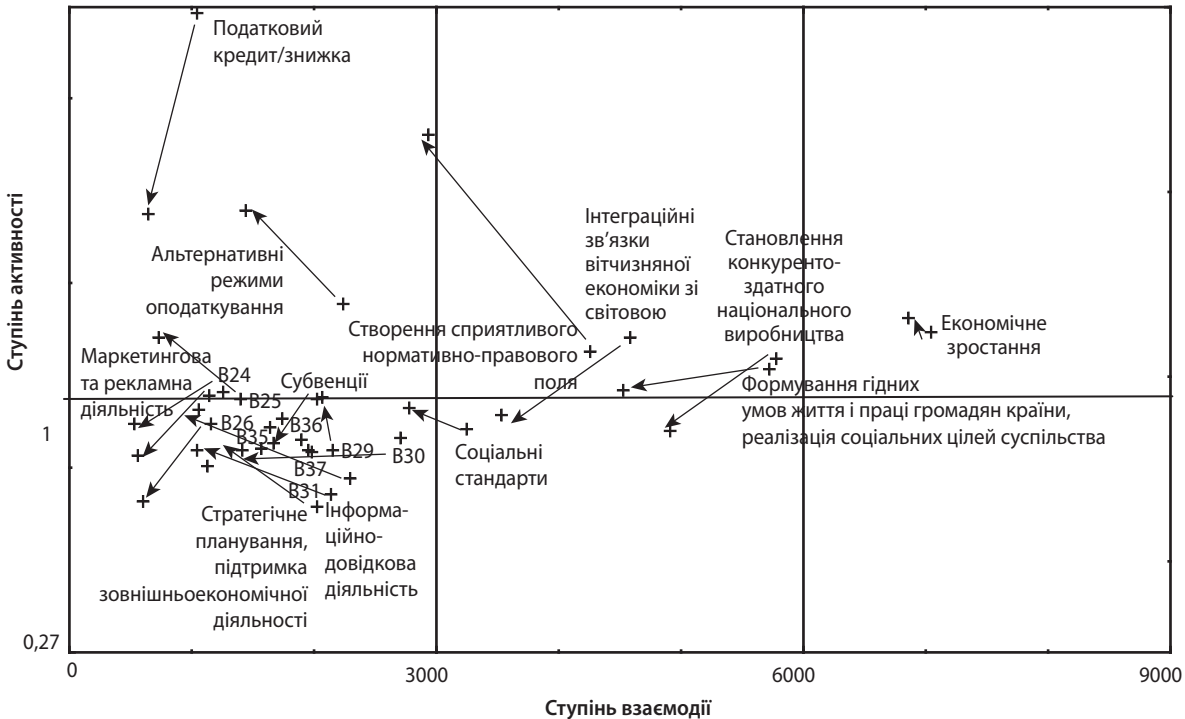

Рис. 5. Матриця розміщення важелів регуляторної політики (2 частина) та цілей

Умовні позначення: B24 – запровадження системи мікрокредитування, B25 – пільгове кредитування, B26 – лізинг, B29 – регулювання цін і тарифів, B30 – відкритість інформації, B31 – моніторинг сфери / політики / програми, B35 – розробка іміджевої стратегії, B36 – дотації, B37 – субсидії.

На відміну від економічного зростання конкурентоспроможність вітчизняного виробництва є більш вузьким поняттям, і регуляторна політика може відігравати лише непрямую роль, адже ці питання залежать від діяльності підприємства, в основі якого – конкурентоспроможність продукції (вищезазначена пасивність, таким чином, цілком відображає економічну природу даної цілі). Незважаючи на це, такі важелі, як: стандарти та норми, контроль за якістю та гарантування захисту та безпеки в умовах європейської інтеграції мають забезпечувати високу якість продукції, яка, як відомо, є базою конкурентоспроможності. Крім зазначених державно-адміністративних важелів, варто включити в модель стратегічне планування, підтримку зовнішньоекономічної діяльності та регулювання цін та тарифів, адже експортний потенціал країни є запорукою її успішного розвитку, що фактично неможливо без високого рівня конкурентоспроможності продукції.

У цілому можна зазначити, що для досягнення цілей регуляторної політики та зниження негативного впливу чинників та посилення позитивного впливу необхідно підвищувати рівень інтегрованості важелів у загальну систему, що значно підвищить їх рівень взаємодії, як наслідок, – ефективність їх застосування.

ВИСНОВКИ

На основі когнітивного моделювання виявлено зв'язок між чинниками впливу та важелями регуляторної політики. У статті представлено матриці чинників впливу: глобалізаційних та інтеграційних, політико-правових, економічних, соціальних, системних і морально-професійних. У результаті визначено взаємовплив показників сукупності, їх дієвість. У контексті вирішення поставленого завдання виявлено, що важелі регуляторної політики виявилися недостатньо взаємодіючими, незважаючи на їх високий рівень активності, що вимагає перебудови архітектури системи регуляторної політики в Україні в цілому.

У подальших наукових дослідженнях автором буде представлено власне бачення механізму регуляторної політики держави через взаємодію важелів та цілей регуляторної політики з урахуванням чинників впливу. ■

ЛІТЕРАТУРА

1. Податкова політика: теорія, методологія, інструментарій: навчальний посібник/під ред. Іванова Ю. Б., Майбурова І. А. Харків: ВД «НЖЕК», 2010. 492 с.
2. **Калита Т. А.** Фіскальні важелі реформування пенсійної системи України. *Збірник наукових праць Національного університету державної податкової служби України*. 2015. № 1. С. 88–95.
3. **Ільченко Р. В.** Важелі податкового стимулювання розвитку виробничої сфери: автореф. дис. ... канд. екон. наук: 08.00.08. Львів, 2010. 20 с.
4. **Білоус І. В.** Значення податкових важелів в системі заходів активізації розвитку вітчизняної економіки. *Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право*. 2012. № 1. С. 127–130.
5. **Шарікова О. В.** Податкова політика в умовах детінізації економіки України: автореф. дис. ... канд. екон. наук: 08.00.08. Київ, 2011. 16 с.
6. **Дубовик О. Ю.** Пільги як інструмент державного податкового регулювання. *Вісник соціально-економічних досліджень*. 2011. № 3 (43). С. 61–66.

7. **Тищенко О. М., Голякова К. В.** Теоретико-методологічний аналіз аспектів регулювання міжбюджетних відносин. *Проблеми економіки*. 2012. № 1. С. 24–29.

8. **Рубан Н. І., Чуницька І. І.** Джерела ефективності бюджетно-податкових важелів в умовах кризи фінансових відносин. *Науковий вісник НУДПСУ*. Сер.: Економіка, Право. 2010. № 1. С. 42–48.

9. **Мамонтова І. В.** Бюджетно-податкові важелі: класифікаційна ознака // *Матеріали міжнародної науково-практичної інтернет-конференції 18–27 грудня 2012 р.* URL: <http://www.sworld.com.ua/index.php/ru/economy-412/financial-cash-flow-and-credit-412/15954-412-1212>

10. **Полюга В. О.** Економічні і організаційні важелі регуляторної політики розвитку туризму: автореф. дис. ... канд. екон. наук: 08.02.03. Ужгород, 2005. 22 с.

11. **Лобунець Т. В.** Регулятори і важелі інвестиційного процесу в корпоративному секторі економіки: автореф. дис. ... канд. екон. наук: 08.00.03. Ірпінь, 2013. 20 с.

12. **Колупаєва І. В.** Підхід до тлумачення важелів регуляторної політики. *Бізнес Інформ*. 2014. № 10. С. 48–55.

REFERENCES

Bilous, I. V. "Znachennia podatkovykh vazheliv v systemi zakhodiv aktyvizatsii rozvytku vitchyznianoї ekonomiky" [The value of tax levers in the system of measures to revitalize the domestic economy]. *Zovnishnia torhivlia: ekonomika, finansy, pravo*, no. 1 (2012): 127-130.

Dubovyk, O. Yu. "Pilhy yak instrument derzhavnoho podatkovoho rehulivannia" [Benefits as an instrument of state tax regulation]. *Visnyk sotsialno-ekonomichnykh doslidzhen*, no. 3(43) (2011): 61-66.

Ilienکو, R. V. "Vazheli podatkovoho stymulivannia rozvytku vyrobnochoї sfery" [Leverage tax incentives for development of industrial sector]. *Avtoref. dys. ... kand. ekon. nauk: 08.00.08*, 2010.

Kalyta, T. A. "Fiskalni vazheli reformuvannia pensinoї systemy Ukrainy" [Fiscal measures to reform the pension system of Ukraine]. *Zbirnyk naukovykh prats Natsionalnoho universytetu derzhavnoi podatkovoi sluzhby Ukrainy*, no. 1 (2015): 88-95.

Kolupaieva, I. V. "Pidkhd do tлумachennia vazheliv rehuliatornoї polityky" [Approach to the interpretation of the regulatory policy instruments]. *Biznes Inform*, no. 10 (2014): 48-55.

Lobunets, T. V. "Rehuliatory i vazheli investytsiinoho protsesu v korporatyvnomu sektori ekonomiky" [The knobs and levers of the investment process in the corporate sector of the economy]. *Avtoref. dys. ... kand. ekon. nauk: 08.00.03*, 2013.

Mamontova, I. V. "Biudzhethno-podatkovy vazheli: klasyfikatsiina oznaka" [Fiscal levers: classification sign]. <http://www.sworld.com.ua/index.php/ru/economy-412/financial-cash-flow-and-credit-412/15954-412-1212>

Poliuha, V. O. "Ekonomiczni i orhanizatsiini vazheli rehuliatornoї polityky rozvytku turyzmu" [Economic and organizational levers of regulatory policy the development of tourism]. *Avtoref. dys. ... kand. ekon. nauk: 08.02.03*, 2005.

Podatkova polityka: teoriia, metodolohiia, instrumentarii [Tax policy: theory, methodology, tools]. Kharkiv: INZhEK, 2010.

Ruban, N. I., and Chunytska, I. I. "Dzherela efektyvnosti biudzhethno-podatkovykh vazheliv v umovakh kryzy finansovykh vidnosyn" [The sources of the effectiveness of fiscal leverage in a crisis financial relations]. *Naukovyi visnyk NUDPSU. Serii: Ekonomika, Pravo*, no. 1 (2010): 42-48.

Sharikova, O. V. "Podatkova polityka v umovakh detinizatsii ekonomiky Ukrainy" [Tax policy in the conditions of unshadowing of economy of Ukraine]. *Avtoref. dys. ... kand. ekon. nauk: 08.00.08*, 2011.

Tyshchenko, O. M., and Holiakova, K. V. "Teoretyko-metodolohichniy analiz aspektiv rehulivannia mizhbudzhethnykh vidnosyn" [Theoretical-methodological analysis of the aspects of regulation of interbudgetary relations]. *Problemy ekonomiky*, no. 1 (2012): 24-29.